

Asia: VN/9791/2020

Rikosprosessin tehostaminen

1. Lapsiin kohdistuvien rikosten käsittelyn nopeuttaminen

a) Esitutinnan toimittamista sekä syyteharkintaa ja syytteen nostamista kiireellisesti koskevat ehdotukset sekä pääkäsittelyn pitämistä määräajassa koskeva ehdotus asianomistajan ollessa alle 18-vuotias (ETL 3:11, ROL 1:8a ja ROL 5:13)

Ehdotus on sinänsä hyvä ja tarpeellinen, mutta onko näillä resursseilla mahdollista tiukkoihin aikataulumääreisiin. Mikäli jokin tiukka määräaika määritellään lakiin, vaatii se resurssin lisäämistä huomattavasti poliisissa, eikä se koskisi pelkästään taktistatutkintaa tai tutkinnanjohtoa vaan myös ICT, tekniikka ja KRP labra sekä lasten- ja nuortenoikeuspsykiatrisia yksiköt. Suomessa ei näillä resursseilla ja etäisyyksillä voida tehdä jokaisesta poliisilaitoksesta samanlaisia tutkintaryhmiä samanlaisilla juttujakaumilla. Prosessia on kuitenkin ehdottomasti nopeutettava kaikkien osapuolien kannalta.

Syyttäjälaitosmuutoksen myötä syyttäjien saaminen mukaan esitutkintaan on ollut haastavaa, eikä yhteistyötä juuri kuulu eikä näy. Lapsiin kohdistuvien juttujen jakaminen syyttäjälaitoksessa tehtävään perehtyneille olisi ensiarvoisen tärkeää, jolloin syyttäjät voivat ottaa jo alkuvaiheessa kantaa esitutinnan suorittamisen laajuuteen ja mahdolliseen rajoittamiseen, jolloin esitutkinnassa voidaan kohdentaa resurssi ja työaika niihin juttuihin, jotka etenevät esitutkinnasta aina syyteharkintaan. Nämä ylimääräiset varmistuksen varmistukset vain syyttäjälle kuormittavat tutkintaa ja siinä korostuu syyttäjän perehtyneisyys asiaan.

b) Edunvalvojan määräämistä esitutkinnassa koskeva ehdotus (ETL 4:8)

Tämä on hyvä lisäys mikä parantaa lasten asiaa esitutkinnassa. Samalla tavalla myös todistajina kuultavien lasten oikeusturva kärsii, mikäli toista vanhempaa epäillään rikoksesta jotain muuta kohtaan kuin lasta itseään.

2. Erityisosaamisen turvaaminen

a) Esitutinnan johdon keskittämistä alle 18-vuotiaita koskevassa esitutkinnassa koskeva ehdotus (ETL 4:7)

Myös tutkinnanjohtotasolla on tärkeää olla perehtynyt asiaan. Keskittäminen on käsitteenä laaja ja aihealue pitää sisällään useita eri seikkoja. Kaikkea ei tarvitse keskittää, mutta tietyllä tasolla täytyy tietää asioista. Mikäli keskittäminen tehdään, lisäisi se tiettyjen tutkinnanjohtajien työmäärää.

Tutkinnanjohtajien on tärkeä tietää mitä kaikkea esitutkinta alaikäisten kanssa voi pitää sisällään ja mitä muotomääräyksiä mihinkin asemaan liittyy. Tietyt rikokset pitäisi olla ehdottomasti tutkinnanjohtotasolla keskitetty erityisesti perehtyneille tutkinnanjohtajille. Lievemmissä rikoksissa tutkinnanjohtajien tulisi olla perehtyneitä niihin seikkoihin mitä alaikäisten kanssa pitää ottaa huomioon esitutkinnassa.

Ongelmana tässä voi olla se, että pienellä poliisilaitoksella tutkinnanjohtajien vaihtuessa joudumme kouluttamaan uusia henkilöitä. Tutkinnanjohtajilla on paljon erilaisia juttuja, joten osaamista tulee olla usealla tutkinnanjohtajalla, vaikka juttuja voi olla vähän.

b) Esitutkintatoimenpiteiden ja tutkinnan johdon keskittämistä erityisen suojelun tarpeessa olevia asianomistajia koskevassa esitutkinnassa koskeva ehdotus (ETL 4:7a)

Tähän pätee samat seikat kuin alle 18 -vuotiaita koskeva keskittäminen. Talousrikollisuuteen liittyy ihmiskauppaa ja niissä voi tulla kyseeseen erityistä suojelun tarvetta. Osaamista on siis oltava myös sillä osa-alueella.

Erytisen suojeluntarvetta alkaa nykypäivänä olla kaikissa rikoslajeissa, joten erityistä koulutusta tulisi olla lähes kaikilla tutkinnanjohtajilla. Tämä vaatii laajaa koulutusta ja osaamista.

3. Tekniikan hyödyntäminen rikosprosessissa

a) Kuulustelutilaisuuden tallentamista ääni- ja kuvatallenteeseen koskeva ehdotus (ETL 9:3)

Tälläkin hetkellä tallentamista hyödynnetään hyvin ja sitä voi aina lisätä. Tallentamista voi hyödyntää kaikissa kuulustelutilanteissa kuulusteltavan asemasta riippumatta. Sanatarkka litteroiminen jättää pois mahdollisuuden väitteelle, ettei kuultava ole sillä tavalla kertonut tai kuulustelija on väärin kirjannut.

Videoinnin lisääminen on mahdollista, kunhan tilanne säilyy niin, että videointia voidaan tarvittaessa katsoa käräjäoikeudessa, jos siihen on tarvetta. Lähtökohtaisesti tulisi kuulustelut kirjata videoinnin yhteydessä paperille normaalisti. Litteroinnin tekeminen vie paljon aikaa ja resurssia, joten ei ole kannattavaa alkaa litteroida kaikkia videoituja kuulusteluja.

b) Kuulustelutilaisuuden tallentamisesta todisteena käyttämistä varten koskevat ehdotukset (ETL 9:4 ja OK 17:24)

Tallenteen käyttämistä todisteena on hyvä laajentaa myös yli 17 -vuotiaisiin rikoksen uhreihin. Tällä voidaan välttää asianomistajan tai todistajan kertomuksen muuttumista / kieltäytymistä todistamasta asiasta. Rikosepäillyt voivat olla todella haasteellisia ja kuormittavia asianomistajille /

todistajille ja myöhemmin epäillyn eteen joutuminen voi vaikuttaa kuultavaan niin, että tämä mennä lukkoon eikä kykene kertomaan asioista enempää. Vastakuulustelumahdollisuus tulee huomioida esitutkinnassa ja näin ollen asianosaisten sekä syyttäjän perehtymistä esitutkintaan tulee korostaa.

Tässä sama kuin edellisessä, eli videointia voidaan katsoa tarpeen vaatiessa käräjäoikeudessa.

4. Esitutkintayhteistyön kehittäminen

a) Tutkintasuunnitelmia koskeva ehdotus (ETL 3:3a)

Esitutkintayhteistyötä on ehdottomasti kehitettävä ja syyttäjien osallistumista esitutkintaan on lisättävä. Tutkintasuunnitelmia tulisi tehdä laajoissa jutuissa ja tarve suunnitelmalla on voitava harkita. Tutkintasuunnitelman tekeminen ei tee tutkintaa autuaaksi eikä niitä perusasioihin tarvita. Se on lähinnä itsestään selvien tutkintatoimintapiteiden listaamista ja työajan hukkaan heittämistä.

Se, että tutkinnanjohtaja käyttäisivät työaikaan tutkintasuunnitelmien laatimiseen on aina jostakin muusta työstä pois ja se lisäisi tutkinnanjohtajien työtä ja sitä kautta työ siirtyisi ryhmänjohtajatasolle ja aina tutkijatasolle.

ETL 5 luvun 1 § ilmoituksen jälkeen syyttäjän kanssa voidaan keskustella tutkinnasta ja siihen liittyvistä seikoista. Suullisesti sovittuna joitain asioita voidaan usein hoitaa eikä kirjallista suunnitelmaa ole tarpeen laatia. Tutkintasuunnitelman laatiminen ja tutkinnan aikatauluttaminen ja määrääjoissa pysyminen vaatisivat lisää resurssia tutkintaan, koska poliisin työt eivät tule tilauksesta ja tarvehankinnasta, vaan juttumäärät ovat täysin poliisista riippumattomista syistä johtuvia.

Lisäksi kun tähän huomioidaan käynnissä oleva Pakkokeinolain uudistus ja sen mukanaan tuoma seikka siitä, että pidättämisestä täytyy ilmoittaa kirjallisesti. Kirjallisesti ilmoittaminen ja jatkuva tutkintasuunnitelman päivittäminen tulevat viemään aivan liikaa tutkinnanjohtajan työaikaan. Jatkossa jotain on pakko jättää tekemättä, koska aika ei kaikkiin asioihin.

Tutkintasuunnitelmien täyttäminen pienissä ja yksinkertaisissa jutuissa on turhaa. Syyttäjäpalaverin jälkeen / yhteydessä voitaisiin tehdä tutkintasuunnitelma yhdessä, jota voidaan tarpeen mukaan päivittää tutkinnassa saatujen tietojen perusteella. Voi olla todella vaikea esitutkinnan alkuvaiheessa tietää mitä kaikkea tullaan tekemään, joten pitää olla mahdollisuus reagoida tutkinnan aikana esille tulleisiin seikkoihin. Ja mielellään tutkintasuunnitelman pitäisi olla sellainen väline, josta ei tehdä liian virallista seikkaa, johon voitaisiin vedota avustajan toimesta oikeudessa. Itse tutkintasuunnitelma ei saa olla keskiössä, vaan tiedonvaihto ja aito keskustelu jutun vaatimuksista.

b) Loppulausuntoa koskeva ehdotus (ETL 10:1)

Loppulausunto menettelyä ei saa tehdä liian kankeaksi ja syyttäjäriippuvaiseksi. Tällä voidaan pahimmillaan viivästyttää tutkintaa huomattavasti. Avustajien tulisi ottaa enemmän kantaa esitutkinta-aineistoin laajuuteen ja sen riittävyteen, eikä esittää lisätodisteita myöhemmässä vaiheessa. Syyttäjien tekemät lisätutkintapyynnöt jo esitutkinnassa kuultujen henkilöiden uudelleen kuulemiseksi myöhemmässä vaiheessa tulleiden seikkojen johdosta, viivästyttävät ja kuormittavat tutkintaa.

Loppulausuntojen osalta ongelma on lähinnä se, että avustajat eivät niihin lausu ja vaikka tehtäisiin syyttäjän kanssa, niin tuskin muuttaa asiaa. Loppulausunto on niin pitkään kuollut kirjain, kun se mitä käräjillä esitetään, ei ole mitenkään sidottu esitutkinnassa esille tulleeseen. Eli kun voi jättää esitutkinnassa kommentoimatta ja alkaa kertoa tarinaa sitten käräjillä ja monesti vasta hovissa, kun on nähty näyttö kokonaisuudessaan ja aletaan siihen tarinaa sovitteluun.

c) Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyövelvollisuutta koskeva ehdotus (ETL 5:3)

Tällä ehdotuksella voitaisiin velvoittaa syyttäjiä osallistumaan enemmän tutkintaan edes loppulausuntovaiheessa ja näin ollen turhien lisätutkintojen pyytäminen voitaisiin suorittaa ja esitutkinnan aikana.

Aina on hyvä lisätä yhteistyötä, mutta toisaalta osassa jutuissa ei pitäisi olla tarvetta syyttäjyhteistyölle, vaan poliisin pitäisi pystyä tekemään laadukkaasti esitutkintoja ilman syyttäjää.

5. Sovittelumahdollisuudesta ilmoittamista koskevat ehdotukset (ETL 4:16 ja 4:18)

.

Ilmoitettaviin asioihin ei tarvitse lisätä enää yhtään mitään. Sovittelu huomioidaan viimeistään kuulustelun lopussa vaatimuksia/suostumuksia kysyttäessä, joten siinä se on huomioituna. Sovitteluja voisi yrittää lisätä sillä, että suostumus ei olisi ehdoton vaatimus sovittelun aloittamiselle, vaan juttu voitaisiin lähettää jo ilman suostumusta sovitteluun.

6. Ns. putkakuolemia ja poliisin voimankäyttötilanteita koskevat ehdotukset (ETL 2:4 ja 5:1)

.

Ehdotus olisi hyvä, että syyttäjä toimii aina putkakuolemissa TJ roolissa. Selkeyttää asioita ja ulospäin vaikuttaa asialliselta. Tai sitten ainakin toisen yksikön poliisimies. Todennäköisesti usein nuo ilmoitukset vakavasti loukkaantuneesta tai kuolleesta menee syyttäjälle, sillä näistä kirjataan pääsääntöisesti poliisirikosasia.

7. Tarve ja edellytykset syyttäjän vaitiolo-oikeudesta säätämiseksi (mietinnön liite 2)

.

Tämä on tarpeellinen ja syyttäjiä tulisi koskea sama salassapito kuin esitutkintaviranomaisia.

8. Muut mietinnössä käsitellyt asiat

a) Velvollisuus esitutinnan toimittamiseen ja selvittämisvelvollisuuden laajuus

-

b) Syyteneuvottelun kehittäminen

-

c) Perusteluvelvollisuus syyttäjän ja esitutkintaviranomaisen sekä tuomioistuimen ratkaisuisa

-

d) Rikosasioiden valmistelu käräjäoikeudessa

-

e) Preklusio rikosasioissa

-

f) Adheesioperiaate

-

g) Uhridirektiivin täytäntöönpano toisessa jäsenvaltiossa asuvien uhrien oikeuksien osalta

-

9. Ehdotusten vaikutukset, mukaan lukien arvio mahdollisesta tuottavuuden lisääntymisestä sekä vaikutukset ICT-järjestelmiin

.

Ehdotukset tulevat lisäämään poliisin työmäärää huomattavasti ja nykyisillä resursseilla se on kestämaton tilanne. Lisäksi ehdotetut määräajat eivät tule onnistumaan eivätkä ole mahdollisia, koska aikataulut riippuvat monesta muustakin tekijästä kuin poliisista. Aikataulujen venymisen suurin poliisista riippuva syy on RTL ja erityisesti dna-lausuntoajat, josta ei kiireellisten lausuntojen käsittelyaika on 180 vuorokautta.

Edellä mainituilla tehtävillä tulee olemaan merkittävä vaikutus myös Lapin poliisilaitoksen työmäärään. Kun tutkinnanjohtajia ja toimijoita on pitkällä etäisyyksillä Lapissa, yhteistyön ja

yhteisen ajan löytäminen syyttäjien kanssa ei ole aina niin helppoa. Tuo arvio töiden lisääntymisestä on todennäköisesti laskettu alakanttiin. Emme pysty mitenkään etukäteen arvioimaan, että kuinka paljon aikaa tulee menemään uusiin kirjauksiin ja asiakirjojen tekemiseen. On todennäköistä, että tutkinnanjohtajia ja tutkijoita tarvittaisiin useita Lapin poliisilaitokselle. Myös tutkintasihteereitä tai ostettua litterointia palvelua tarvittaisiin lisää. Mikäli alamme videoida kuulusteluita, niin tarvitsemme paremman laitteet poliisiasemille. Pelkästään Lapin alueella olisi tarvetta ainakin 10 poliisiasemalla. Lisäksi poliisi ja syyttäjä tarvitsee yhteisen alustan, jossa tutkintasuunnitelmaa voitaisiin muokata kaikkien osallisten toimesta tarvittaessa.

10. Muuta

.

-

Fordell Jan
Lapin poliisilaitos

Luoma Sanna
Lapin poliisilaitos - Rikostorjuntasektori ja oikeusyksikkö